„КО КРАДЕ ПИСЦЕ?"

Сретен Угричић
Управник Народне библиотеке Србије, Београд

Темат „Ко краде писце?" чине три врсте текстова:

– изводи из штампаних медија током 2008. године, поводом спорних атрибуција појединих аутора у електронским каталозима националних библиотека Србије, Републике Српске, Босне и Херцеговине и Црне Горе;

– документи који су донети у циљу решавања овог проблема, које је на регионалном и међународном нивоу иницирала, и за које се изборила, Народна библиотека Србије.

– два пропратна текста (уз овај уводни, ту је и закључни чланак Весне Булајић).

Чланци из новина говоре сами за себе и сликовито дочаравају контекст. У документе, који представљају конкретан, рационалан, стручан и међународно синхронизован допринос решавању проблема, спадају: „Споразум о одређивању језика публикације за коју се израђује CIP запис", који су на иницијативу НБС потписале националне библиотеке земаља насталих након распада СФРЈ, као и потврда међународне ISO агенције о прихватању замене некадашњих језичких ISO 639-2 индикатора из "scr" и "scc" у "hrv" и "srp".

Једина библиотека која је била предвиђена као потписник, а није формално потписала „Споразум о одређивању језика публикације за коју се израђује CIP запис"(Национална и свеучилишна књижница из Загреба), писмом је известила Народну библиотеку Србије и остале партнере да је сагласна са Споразумом и да, штавише, у свом свакодневном раду већ спроводи процедуру предвиђену Споразумом.

О потпуној координацији и сагласности у вези са овим питањима од стране хрватске Националне

и свеучилишне књижнице сведочи и заједничка иницијатива српске и хрватске стране према међународној ISO агенцији, што је резултирало усвајањем нових препоручених кодова за српски ("srp") и хрватски ("hrv") језик. Овим се најзад предупређују грешке и неспоразуми проистекли из навике да се све публикације објављене латиницом каталогизују као хрватске, а све публикације објављене ћирилицом као српске.

Од сада језички код српског и хрватског језика више није диференциран према врсти писма у уквиру једног језика (некадашњег српско-хрватског), што је деценијама био случај, него према имену језика, што објективно одражава стање ствари какво је данас. Примена новог ISO стандарда обезбеђује глобалну адекватну атрибуцију језика публикације од сад па на даље, без обзира на писмо којим је публикација одштампана.

Решење наизглед сложеног проблема може се лакше сагледати ако га рашчланимо на три дела. Разлучимо и назовимо их једноставно и колоквијално:

1. део: „Од сад"
2. део: „До сад I" (ако постоји консензус заинтересованих о јединственој атрибуцији);
3. део: „До сад II" (ако не постоји консензус заинтересованих о јединственој атрибуцији).

Први део, „Од сад", апсолвиран је постигнутим Споразумом националних библиотека, јер се њиме одговорност опредељивања атрибуције језика везује за једину неоспорну инстанцу – за носиоца ауторског права, који се аутономно изјашњава пре саме библиотечке каталогизације, а на каталогизатору је само да то одређење евидентира, као што чини и са осталим задатим елементима сваке публикације. Тако је „од сад па заувек" било каква контроверзна или суспектна атрибуција избегнута.

Остају „До сад" делови проблематике. У вези са „До сад I", напомињем да преко 90 одсто атрибуција имена аутора и њихових дела у постјугословенском региону није спорно. То смо у оквиру регионалне COBISS мреже већ проверили. Постоји институционални, стручни и функционални консензус заинтересованих о јединственим атрибуцијама.

А за остатак, трећи део, „До сад II" - једини који евентуално јесте или може бити споран - решење ће бити да свако каталогизује према свом нахођењу, што ће у ствари производити корпус аутора и наслова чији идентитет није једнозначан. Јер једна атрибуција не мора да искључује другу или трећу, другачију. Ово је, наравно, легитимно не само као уобичајена чињеница у многим културама, традицијама и језицима Европе и света, него и начелно, јер нема тог идентитета – језичког, књижевног, историјског, политичког, културног итд. - који је у тој мери ексклузиван да би се могао једнозначно редуковати на само једну димензију или припадност.

Сасвим је могуће, да неко дело настане на једном језику, а да потом буде читано на другом, иако у међувремену није преведено и у њему није промењена ниједна реч, ниједно слово, ниједан зарез – при чему језик читаоца остаје исти са језиком писца и у време настанка дела и у време читања? Сасвим је могуће, рецимо, да исти аутор пише на два или више језика, иако увек пише на истом језику? Овакви и слични примери изгледају као аномалије - изгледају невероватно, бизарно - али ипак нису ни тако ретки ни тако неприродни како се чине на први поглед. Напротив, то је ту, пред нама, па се неки међу нама тиме баве, и тим поводом расправљамо, али индикативно често не можемо и нећемо да се разумемо... Отуд и питања: ко краде писце? Од кога? Коме? Зашто? Како?

Једине препреке и једини извор проблема који документујемо и којим се бавимо у овом тематy јесу политички и идеолошки интереси и манипулације. На крају, према усвојеним документима и пракси која из њих следи може се рећи да је стручност и цивилизованост изашла на крај са демоном политике. Рукописи, знамо, не горе. Додајмо: а писци и књиге не могу бити украдени, никоме, никад, без обзира на језик или језике којим су написани и без обзира на језик или језике којим се читају.